

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**VYUŽITÍ SWOT ANALÝZY V SEBEREFLEXI ZAČÍNÁJÍCÍHO
UČITELE MŠ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jaroslava Říhová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Milan Podpera, Ph.D.

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 27. března 2018

.....
vlastnoruční podpis

SRDEČNÉ PODĚKOVÁNÍ PATŘÍ VEDOUCÍMU PRÁCE MGR. MILANU
PODPEROVI PH.D. ZA ODBORNÉ VEDENÍ, POMOC A RADY BĚHEM
ZPRACOVÁNÍ.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1 TEORETICKÁ ČÁST	5
1.1 UČITEL A ZAČÍNÁJÍCÍ UČITEL MŠ	5
1.1.1 Fáze profesní dráhy učitele	6
1.1.2 Vývoj kariéry učitele	7
1.1.3 Příprava na roli učitele mš	8
1.1.4 Začínající učitel MŠ	10
1.1.5 kompetence učitele MŠ	11
1.1.6 Rozvoj profesní kompetence	14
1.2 REFLEXE A SEBEREFLEXE	15
1.2.1 Pojem reflexe	15
1.2.2 Pojem sebereflexe	16
1.2.3 Fáze sebereflexe	17
1.2.4 Druhy sebereflexe	18
1.2.5 Nástroje sebereflexe	18
1.3 SWOT ANALÝZA	19
1.3.1 Základní informace	20
1.3.2 Diagram	20
1.3.3 Postup	21
1.3.4 SWOT analýza v pedagogice	22
1.3.5 Výhody a nevýhody SWOT analýzy	22
2 PRAKTICKÁ ČÁST	24
2.1 METODOLOGIE	24
2.1.1 Charakteristika skupiny respondentů	24
2.1.2 Popis postupu výzkumu	24
2.2 VÝSLEDKY VÝZKUMU – KOMBINOVANÉ STUDIUM	25
2.2.1 Silné stránky – příležitosti	25
2.2.2 Slabé stránky – ohrožení	26
2.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU – DENNÍ STUDIUM	28
2.3.1 Silné stránky – příležitosti	28
2.3.2 Slabé stránky – ohrožení	30
2.4 NÁZORY STUDENTEK NA VYUŽITÍ SWOT ANALÝZY PRO SEBEREFLEXI	33
ZÁVĚR	37
RESUMÉ	38
SEZNAM LITERATURY	39
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	40
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

ISCED – International Standard Classification of Education (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání)

MŠ – mateřská škola

SWOT – Strengths (silné stránky), Weaknesses (slabé stránky), Opportunities (příležitosti), Threats (ohrožení)

VOŠ – vyšší odborná škola

VŠ – vysoká škola

Úvod

Práce učitele v mateřské škole má pro budoucí generace velký význam. Dítě se v předškolním věku socializuje, učí novým věcem, vytváří své postoje a názory, životní hodnoty a nachází prvopočátek celoživotního učení. Proto je velice důležité, aby učitel, který dítě vede, byl kvalitní. Ale čím je tato kvalita definována? Znalostmi? Osobností? Snahou se rozvíjet? Dá se říci, že vším zmíněným a ještě něčím navíc. Existuje mnoho ukazatelů, jak lze kvalitního učitele „odhalit“ a i mnoho metod, jak takového učitele postupem času získat.

Jak již název bakalářské práce napovídá, základem pro rozvoj učitele v mateřské škole je jeho sebereflexe. Nejde jen o to umět se zhodnotit, ale i výsledek svého bádání zapojit do budoucích činů. Je to složitý proces, ke kterému je učitel veden již v pregraduální přípravě. Studenti vedení k sebereflexi již během studia, pak své znalosti efektivněji využívají a umějí se lépe rozvíjet v rámci své osobnosti.

V této práci je k sebereflexi doporučena strategická analýza zvaná SWOT analýza. V praxi je využívána hlavně v podnikovém marketingu, firmy zhodnocují svůj postoj na trhu a vytvářejí určitý strategický záměr pro svůj rozvoj. V jiné formě ho využívají i mateřské školy. Tato práce chce ukázat, že SWOT analýza jako strategie může být vhodná i pro sebereflexi začínajících učitelů v mateřských školách. Jde o zhodnocení svých silných a slabých stránek a z nich vyplývajících příležitosti a ohrožení. SWOT analýza má svůj diagram tvaru jednoduché tabulky a po zapsání lze vše přehledně vyčíst a může sloužit k zamyšlení.

Obsahem praktické části je přiblížení pojmu začínající učitel, popsání, jaké jsou kladeny na tuto profesi nároky, jak se musí rozvíjet a jaké metody k tomu využívat. Dále pak vysvětlení, jak je důležitá reflexe a sebereflexe a v neposlední řadě definice SWOT analýzy.

Cílem teoretické části spočívá ve zkoumání vhodnosti této marketingové strategie v sebereflexi, zda je začínajícímu učiteli prospěšná a zvládne podle ní zdokonalovat svou práci. Ke sběru dat budou využity informace získané z diagramů SWOT analýz, které byly rozdány studentkám 3. ročníku oboru Učitelství pro MŠ na Pedagogické fakultě při Západočeské univerzitě. Následné zhodnocení jejího využití bude vycházet z názorů respondentů.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 UČITEL A ZAČÍNÁJÍCÍ UČITEL MŠ

Definice učitele je složitá, existují různé pohledy na problematiku této profese. Proto se zde pro konkrétnější představu nachází 3 různé formulace. Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš) uvádí učitele takto: „*Obecně osoba podněcující a řídící učení jiných osob, vzdělavatel. Jeden z hlavních aktérů vzdělávacího procesu, profesně kvalifikovaný pedagogický pracovník, vykonávající učitelské povolání. (...) Zákon rozlišuje následující kategorie: učitel mateřské školy; učitel 1. stupně základní školy; učitel 2. stupně základní školy; učitel uměleckých odborných předmětů v základní umělecké škole, střední odborné škole a konzervatoři; učitel v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, učitel náboženství, učitel odborného výcviku.*“¹ Tato práce vychází právě z této definice.

Uvádí se zde také, že děti hlavně na nižších stupních vzdělávání mají málo mužských vzorů, konkrétně v mateřských školách učí téměř 100% žen, proto je nezbytné definovat i slovo učitelka: „*Žena, příslušnice učitelské profese, vykonávající funkce a role učitele. Vzhledem k feminizaci školství převažují v učitelské profesi ženy.*“²

Helus učitele popisuje: „*Učitelé jsou vůdčími aktéry: výuce vtiskují její obsah a směr, nesou za ni rozhodující zodpovědnost: a to jak osobní/morální, tak společenskou – právní, profesní. (...) Pro tuto svou roli vůdčích aktérů musí být učitelé profesně vzděláni/kvalifikováni – musí být profesionalizováni; musí disponovat příslušným věděním, příslušnými kompetencemi řešit úkoly a problémy školy, příslušnými morálními kvalitami své osobnosti.*“³

Vašutová ve svém díle Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu uvádí, že učitelé nedosahují vždy plného rozměru této profese, mnozí sociologové i pedagogové shledávají učitelství jako semiprofesi. To znamená, že se nepovažuje za skutečnou. Jako argumenty uvádí například fakt, že v učitelské profesi pracuje mnoho lidí, hlavně žen, sociální původ učitelů je v průměru nižší nebo že profesní dráha je lineární. Dále tvrdí, že učitelství je

¹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. s. 326.

² PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. s. 327.

³ HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. s. 323.

v této době na vrcholu, ale zároveň i degraduje kvůli častým změnám ve vzdělávacím i společenském kontextu.⁴

1.1.1 FÁZE PROFESNÍ DRÁHY UČITELE

Stejně jako v jiných oborech i kariéra učitele prochází několika stádii. Průcha popisuje tyto jednotlivé etapy:

1. Volba učitelské profese
2. Profesní start
3. Profesní adaptace
4. Profesní stabilizace
5. Profesní vyhasínání

Dále je pak rozebírá konkrétněji:

1. Absolventi studia učitelství (fáze 1) – nacházejí se početní rozdíly mezi studenty a mezi těmi, kteří opravdu tuto profesi budou vykonávat. Nejčastěji dáno změnou názoru nebo pohledu na profesi během studia navazujícím nebo dalším studiem, ztrátou zájmu nebo nástupem do jiné práce.
2. Profesní start: začínající učitel a adaptace na povolání (fáze 2 a 3) – zpravidla je to první rok práce a označuje se jako přelomový. Učitel se adaptuje na prostředí a podmínky, přičemž může přijít šok, kdy se domnívají, že nejsou dostatečně připraveni. Tento jev se objevuje především během zjištění nástupních podmínek, klimatu a kultury školy a při problémech se žáky.
3. Učitelé experti (fáze 4) – učitel se stává profesionálem přibližně po 5 letech, v tuto chvíli nejvíce ovlivňuje nejen žáky, ale i začínající učitele, kteří k němu vzhlíží. Díky zkušenostem práci ve většině případů vykonává s lehkostí, intuitivně a bez větších problémů.
4. Vyhasínající učitel (fáze 5) – stává se, že postupem času začne pociťovat syndrom vyhoření. Učitel pak ztrácí o svou profesi zájem, je bez nadšení, unavený, žije stereotypně. Často je zklamán ze setkání s rodiči, z neúspěchů žáků nebo s vlastním kariérním postupem. Podle psychologů je to typický jev, učitel

⁴ VAŠUTOVÁ, Jaroslava. Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu. s. 20.

potřebuje odpočinek, rozptýlení, odreagování a „nastartovat“ se a motivovat znovu do práce. Ne každého však tento syndrom postihne, důležitá je však prevence.⁵

1.1.2 VÝVOJ KARIÉRY UČITELE

Na fáze profesní dráhy navazuje i vývoj jeho kariéry. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je autorem návrhu novely, který se reálně zabývá jednotlivými stupni kariérního řádu. Cílem je celoživotní profesní rozvoj učitelů propojený se systémem odměňování. Kariérní stupně pak mohou ulehčit práci s posuzováním kvality učitele a motivací pro další vzdělání a seberozvoj. Jednotlivé stupně jsou navrhovány takto:

1. kariérní stupeň je adaptační a týká se absolventů vysokých škol. V tuto chvíli je učitel začátečník, ale vykonává práci a má stejné povinnosti jako jeho kolegové ve škole. Specifická je tato role v tom, že může přinést do stereotypu něco nového, inovativního, ale ne vždy se setká s pozitivním přístupem. Dělá chyby, to je způsobeno většinou nedostatečnými zkušenostmi. Jako pomoc mu může být uvádějící učitel, což je jeho asistent, podpora a hodnotitel. Hodnotí se podle plánu profesního rozvoje. Předpokládá se, že začínající učitel na sobě bude pracovat a zdokonalovat se. Tato fáze trvá zpravidla 2 roky.
2. kariérní stupeň znamená, že učitel podává již standardní výkon, je plně samostatný a úspěšně projde atestačním řízením. Atestační řízení hodnotí kvalitu práce, osobnostní i vědomostní rozvoj a působení ve škole i mimo ni. Tyto aspekty se nachází v dokladovém portfoliu, které obsahuje doklady o dosažených profesních kompetencích a dalších kvalitách. Završení atestace je pohovor před atestační komisí.
3. kariérní stupeň je nejvyšší možný dosažitelný. Učitel musí splnit minimálně 10 let pedagogické praxe, podává nadprůměrné výkony směrem k žákům formou profesních kompetencí a provádí větší rozsah práce i pro svého zaměstnavatele. I zde musí učitel projít atestačním řízením, které trvá 1 rok a obhájí zde své dokladové portfolio, především veškeré dosavadní práce a úspěchy. Mimo to se

⁵ PRŮCHA, Jan. Učitel: současné poznatky o profesi. s. 23-28.

dokládají i hospitační zápisy a zpráva od ředitele školy, kde učitel pracuje. Atestační řízení opět ukončuje pohovor s atestační komisí.⁶

1.1.3 PŘÍPRAVA NA ROLI UČITELE MŠ

Zde je důležité připomenout fakt, že slovo „učitel“ se v předškolním vzdělávání používá až od roku 1934. V 19. století se o předškolní děti staraly v opatrovnách pěstounky. Jejich činnost, spočívala hlavně v zabezpečování zdraví dětí, ale probíhaly zde i základy vzdělávání. Na přelomu 19. a 20. století změnilo pohled na tuto reformní hnutí, kde se vytvořila snaha o úctu k dítěti a přirozenou výchovu. Později se v českých zemích tento směr změnil až do formy jednotně organizované výchovy, vzdělávání řízené státem. To mělo svá negativa, hlavně co se týká hromadné výchovy a přeplněnosti tříd. Tento fakt ohrožoval kvalitu vzdělávání dětí kvůli nemožnosti osobního přístupu a rozvoje jednotlivců podle jejich potřeb. Dalším problémem bylo velké množství nově získaných poznatků z různých oborů (psychologie, sociologie, atd.), které často přinášely rozporuplné výsledky a ohrožovalo to kvalitu vzdělávání předškolních dětí. Dnes je již vzdělávací politika na takové úrovni, kdy se pedagogové stali profesionály ve svém oboru a snaží se neustále rozvíjet své kompetence a kvality.⁷

Ta nejkonkrétnější a aktuální definice přípravy učitele, tedy citace přímo Zákona o pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb.), zní:

„Učitel mateřské školy

(1) Učitel mateřské školy získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na pedagogiku předškolního věku,

b) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů předškolního vzdělávání,

⁶ KARIÉRNÍ ŘÁD - PROFESNÍ ROZVOJ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/o-webu-msmt/karierni-rad>.

⁷ SYSLOVÁ, Zora. Profesionální kompetence učitele mateřské školy. s. 17.

c) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů předškolního vzdělávání, nebo

d) vzděláním podle odstavce 2 písm. a).

(2) Učitel mateřské školy, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě nebo škole zřízené pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku, nebo

b) vzděláním stanoveným pro učitele předškolního vzdělávání podle odstavce 1 a vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku, nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na speciální pedagogiku.⁸

Jak již bylo zmíněno, příprava na roli učitele v MŠ může probíhat jak na střední škole, tak na vyšší odborné škole nebo na vysoké škole. Střední odborné školy pedagogické poskytují odborné vzdělávání zakončené maturitní zkouškou (po 4 letech studia) a připravuje žáky formou přizpůsobené předmětů a možností praxí v mateřských školách. Příprava na učitelství v mateřské škole je zde zakomponován do programu předškolní a mimoškolní pedagogika. Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání (ISCED) toto studium označuje jako ISCED 3A. Další úrovní může být tedy studium na vyšší odborné škole (V ČR je jich jen 5), které se zakončuje absolutoriem a trvá zpravidla 3 až 4 a půl roku (ISCED 5B). Nejvyšší odbornost poskytují vysoké školy. Studium se uskutečňuje v bakalářském (nebo navazujícím magisterském) programu (ISCED 5A). Hlavní rozdíl mezi vzděláváním na VOŠ a VŠ je ten, že VOŠ neklade tolik důraz na reflexivní praxi. O její důležitosti bude zmíněno později. Vysoké školy vzdělávají budoucí učitele v MŠ prostřednictvím propojením více oborů.

⁸ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (autorský zákon).

1.1.4 ZAČÍNÁJÍCÍ UČITEL MŠ

Pro tuto práci je velice důležité definovat pojem „začínající učitel MŠ“. Obecně je to specifické postavení absolventa střední školy, vyšší odborné školy nebo vysoké školy, vždy z oboru pedagogiky. Během svého studia se snaží získat co nejvíce potřebných informací, zkušeností a v neposlední řadě inspirací od svých budoucích kolegů a spolupracovníků.

Jednoduše lze tvrdit, že pojem začínající učitel je jedna z vývojových fází učitele. Pedagogický slovník ho definuje jako: „*Učitel, který má příslušné vysokoškolské vzdělání a pedagogickou způsobilost, chybí mu však pedagogická zkušenost, je na začátku své profesní dráhy.*“⁹

Práce učitele je velice kreativní, absolvent by měl být nadaný jak hudebně, tak i výtvarně, mít přehled v co nejvíce oborech jako jsou například psychologie, sociologie nebo biologie. Začínající učitel (nejen v mateřské škole) by na sobě měl neustále pracovat, sebevzdělávat se a umět se zpětně ohodnotit a zvážit, jak je jeho práce kvalitní a efektivní.

Ve většině případů zná absolvent pedagogického oboru vše důležité pro výkon své práce. V této fázi má čerstvě získané vědomosti, avšak málo zkušeností, které jsou pro profesi učitele v mateřské škole stěžejní. Začínající učitel může do svého pracoviště vnést něco nového, netradičního a inovativního, má spoustu energie a nápadů, jenže když narazí na problém (kolega, nevhodné prostředí, načasování, atd.), kvůli kterému nemůže vše plně realizovat, stává se nejistým a často ztrácí sebevědomí i elán do svých plánů a změn. Proto se dnes na přípravu začínajícího učitele kladou vysoké nároky. Ne vždy tomu tak bylo, dá se říci, že důležitosti tato pozice nabyla teprve nedávno.

Začínající učitel při nástupu do svého pracoviště zažívá mnoho nových věcí. Noví kolegové, děti, prostředí a podmínky. Často se stává, že ho pak postihne nějaký zdravotní nebo psychický problém, je pracovním zatížen. Nastává jakýsi nesoulad mezi požadavky na učitele a jeho možnostmi. Nelze opomenout i nadměrnou fyzickou zátěž. I když mnoho učitelů po vyučování pociťuje tělesnou únavu, bolesti nohou, profesi neshledává fyzicky zátěžovou, proto se tento fakt často zanedbává. Dále je důležité připomenout hlasovou zátěž. Začínající učitel ještě nepracuje s hlasivkami a s hlasovou hygienou, jak by měl, to získává zkušeností. Proto pak dochází k poškození hlasivek překřikováním dětí,

⁹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. s. 377.

neschopností si hlas šetřit a nedostatečnou hlasovou výchovou. Nejvýznamnější problém, který začínající učitele postihuje, je psychická zátěž. Ta se dělí do 3 skupin:

1. Senzorická zátěž – způsobují ji vysoké nároky na zrak a sluch.
2. Mentální zátěž – tu ovlivňují hlavně pocity z odpovědnosti za výsledky žáků, řízení třídy, zpracovávání dokumentů a kontroly.
3. Emocionální zátěž – vzniká tím, že se učitel velice často angažuje do sociálních vztahů ve třídě, musí potlačovat sympatie i antipatie k dětem a setkává se s různými problémy dětí, které by jako podpora měl řešit.¹⁰

Je proto velice důležité, aby byli učitelé na zvládnání pracovní zátěže připravováni již během studia. To však studium neumožňuje, během praxí, které trvají jen pár týdnů, se s touto pravou zátěžovou chvílí příliš nesetkají. Taková nepřipravenost lze považovat za největší úskalí začínajících učitelů.

1.1.5 KOMPETENCE UČITELE MŠ

Kvalita učitele je těžko měřitelná a vysoce subjektivní. Připravenost na tuto profesi nezajišťuje titul ani získané znalosti, proto ne každý hned po studiu začne nebo dokonce odmítne pracovat v oboru. Jedinci se mohou domnívat, že nesplňují kompetence tohoto zaměstnání.

Proto se pak definují profesní kompetence. Jeden z pohledů na profesní kompetence přináší Vašutová. Dělí se do 7 oblastí:

1. Kompetence předmětová/oborová
2. Kompetence didaktická a psychodidaktická
3. Kompetence pedagogická
4. Kompetence diagnostická a intervenční
5. Kompetence sociální, psychosociální a komunikativní
6. Kompetence manažerská a normativní
7. Kompetence profesně a osobnostně kultivující¹¹

¹⁰ PRŮCHA, Jan. Učitel: současné poznatky o profesi. s. 66.

¹¹ SYSLOVÁ, Zora. Profesní kompetence učitele mateřské školy. s. 40-41.

S tímto konceptem pracují některé pedagogické fakulty. Zabývala se jím například Univerzita palackého v Olomouci. Studenti pak mohou jednotlivým kompetencím lépe porozumět a pracovat s nimi. Pak lze přehledně určit, jaké učitel musí získat znalosti a dovednosti. Splnění kompetencí od Vašutové podle nich obsahuje toto:

1. Kompetence předmětová/oborová – absolvent je vybaven znalostmi oboru v rozsahu, jaký je nutný pro výkon profese, je schopen čerpat nové poznatky i z jiných oborů a zakomponovat je do svého učebního plánu, umí hledat, zpracovávat informace a využívat při své práci různé technologie.
2. Kompetence didaktická a psychodidaktická – absolvent umí využívat znalosti z psychologie a sociálních věd a využívá je během vyučování a učení, dovede hodnotit žáky s ohledem na jejich individuální potřeby a zvláštnosti, podílí se na tvorbě školního vzdělávacího programu, využívá vhodné informační technologie a rozličné pomůcky.
3. Kompetence pedagogická – absolvent má přehled v edukaci a jejím systému, zvládne vyučovat dle momentálních sociálních, psychologických a multikulturních podmínek, umí zohledňovat individuální kvality jedinců a respektuje práva žáků.
4. Kompetence diagnostická a intervenční – absolvent umí využít výsledků z pedagogické diagnostiky a zohledňuje je do výuky, zvládne řešit vztahy i výchovné problémy ve třídě, dovede pracovat s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami i s nadanými žáky.
5. Kompetence sociální, psychosociální a komunikativní – absolvent využívá poznatků ze sociální psychologie k utváření příznivých vztahů ve třídě, dovede je analyzovat a řešit, případně podporovat, provádí prevenci i intervenci, ovládá efektivní komunikaci při spolupráci se žáky, kolegy i rodiči.
6. Kompetence manažerská a normativní – absolvent má osvojené informace o zákonech a normách vzdělávání, o jeho politice a administrativě, dovede organizovat vyučování i mimoškolní aktivity, zvládne připravovat projekty k výuce i mimo ní a podmínky pro efektivní spolupráci s partnery školy.
7. Kompetence profesně a osobnostně kultivující – absolvent má zájem si rozšiřovat své informace vědomostní i kulturní, umí vhodně zasahovat do hodnotových

orientací žáků a ovlivňovat jejich postoje, zvládne zohledňovat zájmy a potřeby žáků, reprezentuje svou profesi podle zásad etiky, je schopen spolupracovat se svými kolegy a provádět objektivní sebereflexi i autoevaluaci.¹²

Jiný pohled na profesní kompetence učitele přináší Syslová ve své disertační práci na Karlově Univerzitě. Podle ní se model skládá jen ze 3 částí.

1. Řízení vzdělávacího procesu – tato kompetence obsahuje hlavně plánování s jasným cílem, volbu metod a postupů během vzdělávání, důraz na individualizaci, rozmanitý výběr činností a podpora dětí k samostatnosti. Vzdělávání by mělo vycházet z prožitkového učení a aktivního vyučování, dát dětem dostatečný prostor pro spontánní i řízenou činnost. Učitel si během toho vede záznamy o každém dítěti, v čem se rozvíjí a co potřebuje vylepšit. Tyto činnosti jsou pak prokazatelné v plánech učitele a jeho pozorování nebo v záznamech o dětech.
2. Komunikace a organizace vzdělávacího procesu – kompetence zahrnuje efektivní komunikaci ve všech směrech (děti, rodiče, pracovníci školy), příznivé klima, tvořivý a aktivní postoj k práci, veškerou spolupráci i mezi dětmi, výběr vhodných organizačních forem, setkávání s rodiči i smysluplně vedená dokumentace. Učitelka by tedy měla nechat děti říkat vlastní názor a povzbuzovat je k odpovědím v otevřených otázkách, dále jim dávat srozumitelnou zpětnou vazbu. Při hovoru s nimi jim kouká do očí a podněcuje, aby se mezi sebou bavily. Je vysoce důležitá i komunikace s rodiči, hodnocení jejich dětí i zapojování do projektů školy. Zda učitelka tuto kompetence splňuje lze určit dle pozorování, analýzy dokumentů, při rozhovorech na pedagogických radách a v záznamech o schůzkách s rodiči.
3. Sebereflexe a vlastní rozvoj – tato kompetence obsahuje reflexi práce (slabé i silné stránky) a její dobrovolné zdokonalování, učitelka si je vědoma převzetí zodpovědnosti za výsledky dětí. Proto je důležité pravidelné vyhodnocování vlastní práce, přístupu k dětem i efektivitu postupů. Učitelka by měla využívat vzájemného hodnocení s kolegyněmi i nadřízenými a vytvářet si svůj plán profesního růstu. To vše pak v ideálním případě doplňuje odbornými znalostmi v oblasti pedagogiky i psychologie, případně se účastní dalšího vzdělání. Tato

¹² ANDRYSOVÁ, Pavla. Osobnostní učitelství. s. 17.

kompetence se prokazuje především v seberefektivních nástrojích a v záznamech z hospitací nebo pedagogických rad.¹³

Model Vašutové je využíván například při koncipování pedagogických programů na vysokých školách. Studenti během svého studia se s těmito modely často setkávají při sebereflexích. Model Syslové se využívá pro evaluace v mateřských školách.

1.1.6 ROZVOJ PROFESNÍ KOMPETENCE

Jedním z předpokladů kvalitního učitele v MŠ je snaha se neustále rozvíjet. Tento rozvoj nejčastěji probíhá formou reflexe a sebereflexe. Zde se tato práce bude zabývat národním projektem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy – Cesta ke kvalitě.

Cílem projektu bylo vytvořit podpůrné materiály pro evaluaci škol, jejichž východiskem byl *Podkladový materiál pro tvorbu Standardu kvality profese učitele*, vydán v roce 2010 v *Učitelských novinách* (2010, roč. 113, č. 12, s. 15-18).

Projekt nabízí učitelům a ředitelům mateřských škol nástroj *Rámec profesních kvalit učitele*, který slouží pro sebehodnocení a hodnocení kvality učitele na základě profesních činností. V těchto činnostech se právě ukazují profesní kompetence učitele. Jde o 8 oblastí:

1. Plánování
2. Prostředí pro učení
3. Procesy učení
4. Hodnocení vzdělávacích pokroků dětí
5. Reflexe vzdělávání
6. Rozvoj školy a spolupráce s kolegy
7. Spolupráce s rodiči a širší veřejností
8. Profesní rozvoj učitele¹⁴

Cílem tohoto projektu bylo sestavení evaluačních nástrojů. Nutno podotknout, že tyto nástroje nejsou zpracovány jen pro mateřské školy, ale i pro základní školy (1. i 2. stupeň),

¹³ SYSLOVÁ, Z. Hodnocení průběhu vzdělávání jako jedna z oblastí vlastního hodnocení mateřské školy. s. 16.

¹⁴ SYSLOVÁ, Zora. Profesní kompetence učitele mateřské školy. s. 57.

základní umělecké školy, střední odborná učiliště, střední odborné školy, gymnázia, konzervatoře i jazykové školy. Je jich celá škála, nacházejí se zde jak dotazníky a ankety pro žáky a školy, tak i například profesní portfolio pro učitele. Seznam evaluačních nástrojů lze získat na internetových stránkách Národního ústavu odborného vzdělávání.

1.2 REFLEXE A SEBEREFLEXE

Reflexe a sebereflexe jsou nedílnou součástí zdokonalování profese učitele v mateřské škole. Absolvent se s těmito pojmy setkává už během studia, ať už během praxí, tak při zamýšlení o svých projektech, seminárních prací nebo zkouškách, prezentacích a následném sebehodnocení nebo hodnocení druhých. Tato činnost se stala součástí každé aktivity učitele, i když ne vždy si uvědomuje její důležitost.

1.2.1 POJEM REFLEXE

Termín reflexe se dnes stal každodenní aktivitou téměř každého člověka. S reflexí se setkává dítě již v předškolním věku, kdy je vedeno k tomu, aby umělo zhodnotit jak svou práci, tak práci kamarádů. I dospělý jedinec velmi často něco reflektuje, například ve své práci, během vykonávání zálib a koníčků i mezi svými příbuznými a známými.

Reflexe znamená vnitřní zhodnocení svých kvalit (nebo kvalit druhých) a výsledek hodnocení využívat ke zdokonalování sebe sama. Je to cesta k učení. Využívá se v situacích, kdy nejde o kvantitativní změny, ale o změny kvalitativní. Reflexe se řadí i mezi podmínky úspěšné práce a spokojeného života. Velice se pojí a závisí i na zkušenostech.¹⁵

Kyriacou ve své knize dokonce tvrdí, že reflexe a hodnocení své práce je nedílnou součástí učitelské profese. Bez toho nemůže splnit veškeré požadavky na vyučování.¹⁶

Reflexe v učitelské přípravě je, dá se říci, novinkou. Až v 80. letech se provedl mezinárodní výzkum, který se zaměřoval na využití reflexe v pregraduální přípravě učitelů. V programu byla uplatněna jak individuální reflexe, tak reflexe skupinová, vše bylo zaměřeno na zkušenosti a sebeřízený růst, spolupráci mezi učiteli i studenty. Hypotéza byla nakonec potvrzena. Z výsledků vyplynulo, že reflexivní dovednosti, které student získá během

¹⁵ NEHYBA, Jan. Reflexe v procesu učení: desetkrát stejně a přece jinak. s. 7.

¹⁶ KYRIACOU, Chris. Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování. s. 136.

studia, přináší lepší výsledky jak v teoretických znalostech, tak v profesních kvalitách budoucích učitelů. Studium je díky vzájemné reflexi efektivnější.¹⁷

Pedagogická reflexe má 3 úrovně. První je empiricko-analytická, zaměřuje se pouze na efektivitu činností. Další, vyšší úroveň, se označuje jako hermeneuticko-fenomenologická a sleduje vzdělávací cíle, postoje a žebříček hodnot. Nejvyšší úrovní je kritická reflexe, obsahuje i morální aspekty a etiku, které jsou součástí socializace.¹⁸

1.2.2 POJEM SEBEREFLEXE

Rozdíl mezi reflexí a sebereflexí tkví v tom, že při reflexi může jedinec reflektovat celé své okolí, zatímco sebereflexe je cílené sebepoznávání, sebevymezení a sebehodnocení, kdy vzniká vztah k sobě samému. Jde o zamýšlení se nad svým jednáním a myšlením, nad svou osobností, ohlžení se zpět za svými činy, postoji a city. Člověk pak rekapituluje určitý úsek svého života, přičemž následuje zhodnocení a vytvoření stanoviska (změny, zlepšení) do budoucnosti.¹⁹

Sebereflexe je nástroj na rozvoj profesní kompetence, zabraňuje stereotypům a dává možnost vyzkoušet nové metody. Při sebereflexi vede učitel jakýsi vnitřní dialog, při kterém je důležité nejen umět si položit otázku, ale i zvládnout na ni objektivně odpovědět. Získané výsledky potom využívá k následnému seberozvoji, zjistí, na čem musí zapracovat, co se mu povedlo nebo nepovedlo a co by měl ještě zdokonalit. Je důležité upozornit na fakt, že tento proces není jednoduchý a ne každý ho zvládá bez problémů. Základem a prvním krokem sebereflexe je autodiagnostika, tedy sebepoznání. To vede k druhému kroku, konkrétnímu sebehodnocení. Z něj pak vyplyne určitý soud, který slouží jako námět pro další rozvoj.²⁰

Sebereflexe obsahuje 2 hlediska, psychologické a pedagogické. V rámci psychologického je definována jako složitý proces sloužící k vývoji osobnosti, ovlivňuje i chování, emoce a nahlížení do budoucnosti. Z pedagogického hlediska je sebereflexe nástrojem pro odborný růst učitele, hodnotí své pedagogické postoje a názory a hledá způsob, jak dosáhnout dokonalosti.²¹

¹⁷ NEZVALOVÁ, Danuše. Reflexe v pregraduální přípravě učitele. s. 17.

¹⁸ ANDRYSOVÁ, Pavla. Osobnostní učitelství. s. 43.

¹⁹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. s. 259.

²⁰ SYSLOVÁ, Zora. Profesní kompetence učitele mateřské školy. s. 45.

²¹ SYSLOVÁ, Zora. Profesní kompetence učitele mateřské školy. s. 45.

Sebereflexe není jednoduchý proces, někdo ji může dokonce odmítat, je mu nepříjemná nebo nemá zájem sám sebe poznávat. Každý učitel je jedinečná osobnost, proto během svého zkoumání může narazit na různá úskalí. Nejzákladnější problém tkví v tom, že ne každý se umí objektivně zhodnotit. Nejvíce to souvisí se sebevědomím, pokud je velmi vysoké, ztěžuje to práci na vlastním zlepšování. Nízké sebevědomí pak může přinášet nepravdivé informace o sobě samém. V tento moment se sebereflexe stává neefektivní, dochází buď k nadhodnocování, nebo podhodnocování jedince. Při nadhodnocování se učitel přeceňuje, nepřipouští si své chyby nebo je dává za vinu okolí. Žije v představě, že je lepší, než ukazuje skutečnost. Naopak při podhodnocování si nevěří, podceňuje se a to často způsobuje nechtěné předčasné selhání. Zvláštní pozornost si zaslouží pojem sebeklam. Jedinec si v rámci sebereflexe své chyby uvědomuje, ale vzápětí je zlehčuje. Během sebereflexe je jedním z úskalí také střet reálného a ideálního „já“, kdy dochází k tomu, že se jedinec snaží dosáhnout něčeho, co pro něj není reálné. V tu dobu dochází k vnitřní krizi, která může mít i dlouhodobý charakter.²²

1.2.3 FÁZE SEBEREFLEXE

Během procesu sebereflexe mohou nastat 2 případy, buď si ji učitel neuvědomuje, nebo naopak sebereflexi provádí záměrně. První případ se stává každý den během výkonu jakékoliv (v tomto případě hlavně pedagogické) činnosti, kdy si člověk bezvědomky všimne své chyby a snaží se ji napravit, popřípadě se v něčem zlepšit. Učitel ale často musí provádět tu záměrnou, je považována za důležitější, protože si při ní více uvědomuje konkrétní problémy a to vede ke zlepšení kvality. Tato sebereflexe má 4 fáze:

1. Startovací – v první fázi se učitel rozhodne a má zájem začít.
2. Shromažďovací – učitel se zaměřuje na svou práci, její výsledky, kvalitu a efektivitu.
3. Interpretační – učitel zjištěné informace vyhodnotí.
4. Projektovací – učitel vytvoří na základě výsledků plán seberozvoje.²³

²² SYSLOVÁ, Zora. Profesionální kompetence učitele mateřské školy. s. 49.

²³ SYSLOVÁ, Zora. Profesionální kompetence učitele mateřské školy. s. 47.

1.2.4 DRUHY SEBEREFLEXE

Existuje mnoho druhů sebereflexe a je jistě zapotřebí se o nich v rámci této práce alespoň zmínit. Technická sebereflexe zkoumá vyučování obecně, učitel ale vykonává svou práci podle doporučení od někoho jiného (kolega, ředitel, specialista, odborník). Sebereflexe v činnosti a po činnosti obsahuje výkon učitele, který závisí na konkrétní jedinečné situaci a jejím řešení. Další je pak poradní, ta zahrnuje například vzdělávací strategie a přípravy učitele, kdy se poté zohledňují různé pohledy z různých zdrojů. Osobní sebereflexe hodnotí osobnostní růst a vztah s žáky nebo kolegy, podstatou je naslouchání sobě i ostatním. Poslední druh sebereflexe se označuje jako kritická, ta přesahuje více dimenzí (sociální, politickou, atd.) a učitel si tím zlepšuje rozhodování o otázkách etiky.²⁴

1.2.5 NÁSTROJE SEBEREFLEXE

Aby se během procesu sebereflexe zaručila efektivita, je zapotřebí, aby byla průkazná. To znamená, že by měla mít konkrétní, logickou a přehlednou formu. Prvním tímto nástrojem označujeme seberefektivní deník. Má písemnou podobu, student nebo učitel si zde zaznamenává své zážitky, zkušenosti, nové poznatky, zajímavosti nebo postřehy během své praxe. Důležitost a význam tohoto způsobu spočívá v tom, že má více následných využití. Učitel si při zapisování fakta lépe uvědomí a může o nich rozmýšlet (což je základem sebereflexe). Text má poté i retrospektivní funkci, kdy se k ní učitel může vracet a získané informace znovu použít. Je zapotřebí uvést, že se do tohoto deníku zapisují hlavně pocity, popis situací i komentáře, strohý a citově nezabarvený styl zde ztrácí význam a hlavně hloubku a důležitost. Učitel pak zpětně může nalézt příčiny svých úspěchů i neúspěchů a z nových poznatků čerpat nebo své zkušenosti předat dál. Další metoda se nazývá seberefektivní dotazník, ten si každá mateřská škola sestavuje sama na základě různých ukázek, existuje i seznam doporučených způsobů nebo přímo již zpracované formuláře. Otázky by měly být zaměřené jak přímo na osobnost učitele, tak na vzdělávání v konkrétní třídě, i na celý systém ve škole. Následujícím nástrojem jsou hodnotící zprávy, které mohou mít různou podobu. Vyhodnocování pak probíhá s ohledem na profesní kompetence, nezohledňuje se tedy citové zbarvení vyjadřování učitele, ale spíše odborné znalosti a vystupování. Za nejefektivnější nástroje jsou však

²⁴ ANDRYSOVÁ, Pavla. Osobnostní učitelství. s. 47.

považovány vzájemné diskuze s kolegy a zpětná vazba od ředitele, které probíhají téměř každý den.²⁵

Vše výše zmíněné může učitel použít do svého profesního portfolia. Je to jakýsi komplexní nástroj, který využívá pro svou každodenní práci, hodnocení nebo autodiagnostiku. Existuje pracovní portfolio, kde si učitel uchovává všechny své dosavadní práce, výzkumy, pracovní listy, výtvarné práce, inspirace, články, apod. Je důležité, aby během praxe docházelo k třídění a obnovování informací. Dalším typem je portfolio ukázkové, které slouží jako „výstava“ toho nejlepšího, co učitel vytvořil nebo čeho dokázal. Může tam zařadit například certifikáty z kurzů, odborné práce, vlastní výtvarné výtvořky nebo hudební inspirace a různá ocenění. Nejvíce pro sebereflexi však ukazuje portfolio diagnostické, kde se nacházejí povinné podklady od vedení, hodnocení od ředitele, případně kontroly. V mateřské škole se vyskytuje zřídka, klade se spíše důraz na kreativitu a seberozvoj. Při sestavě portfolia je důležité dodržovat určité fáze, aby mělo správnou formu a učitel zpětně dohledal vše, co potřeboval. Nejprve je nutné vybrat vhodné dokumenty a zanalyzovat, proč je zařadit, případně k čemu v budoucnu mohou pomoci. Měla by zde panovat určitá logická návaznost a seřazení. Svě portfolio učitel často konzultuje s ředitelem mateřské školy, většinou na konci školního roku při hodnotícím rozhovoru. Během toho se pak může zamyslet a vytvořit si plán svého dalšího osobního rozvoje, což je motivující pro práci se sebereflexí.²⁶

1.3 SWOT ANALÝZA

SWOT analýza patří mezi základní marketingové strategie při plánování v podniku. Marketing je zjednodušeně nauka o trhu a jeho fungování. Podnik se různými způsoby snaží poznat, předvídat, ovlivňovat a hlavně uspokojovat potřeby zákazníka tak, aby bylo dosaženo hlavního cíle firmy, tedy maximalizace zisku. Plánování v marketingu existuje buď v reálném čase (co nejrychleji během směny), operativní (v řádu týdnů), taktické (měsíce) nebo strategické (minimálně 1 rok).²⁷

²⁵ SYSLOVÁ, Zora. Profesní kompetence učitele mateřské školy. s. 51.

²⁶ SYSLOVÁ, Zora. Profesní kompetence učitele mateřské školy. s. 53.

²⁷ SEDLÁČKOVÁ, Helena a Karel BUCHTA. Strategická analýza. s. 91.

1.3.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE

SWOT analýza je jeden z nejjednodušších nástrojů využívaných pro systematickou analýzu. Zaměřuje se na klíčové faktory, které ovlivňují postavení na trhu. Ukazuje střet vnitřních informací se změnami v okolí. Využívá závěry předchozích analýz, identifikuje silné a slabé stránky podniku, ze kterých pak plynou příležitosti a ohrožení. Proto název SWOT:

- S = Strengths (silné stránky)
- W = Weaknesses (slabé stránky)
- O = Opportunities (příležitosti)
- T = Threats (ohrožení)

Tato strategie má svá specifika, která souvisí s proměnou trhu i subjektivitou nabídky a poptávky. Často nelze odhadnout, zda určitá vlastnost podniku je jeho silnou nebo slabou stránkou nebo zda získaná informace je příležitost nebo hrozba. Stává se i to, že během plánování se z ohrožení stane příležitost a naopak. Základním cílem podniku je posilovat a rozšiřovat silné stránky, slabé eliminovat. Zároveň se pak předpokládá maximální využití příležitostí a být ve střehu před hrozbami.²⁸

1.3.2 DIAGRAM

Diagram SWOT analýzy má více podob, každý podnik si vytváří svůj, koncepce a idea však zůstává stejná. Pro tuto práci byl vytvořen diagram ve formě jednoduché tabulky (viz Obrázek 1 - Diagram SWOT). Diagram usnadňuje porovnávání silných a slabých stránek podniku, šipka ukazuje plynoucí příležitosti nebo ohrožení. Vše lze přehledně zapsat a poté pročitat, doplňovat, zamýšlet se a zkoumat. Mělo by být patrné, že ze silných stránek vznikají příležitosti a ze slabých ohrožení. Na první pohled tak firma může vidět, zda se bude spíše zlepšovat nebo zdokonalí své přednosti.

²⁸ SEDLÁČKOVÁ, Helena a Karel BUCHTA. Strategická analýza. s. 91.

Silné stránky (Strengths)	Slabé stránky (Weaknesses)
Příležitosti (Opportunities)	Ohrožení (Threats)

Obrázek 1 - Diagram SWOT

1.3.3 POSTUP

SWOT analýza zpravidla začíná identifikací změn na trhu, u konkurentů nebo v rámci legislativy a státu. Hlavní pozornost je zaměřena na klíčových faktorech ovlivňujících podnik. Dalším krokem je analýza vnitřních zdrojů, z nichž vyplynou přednosti a slabé stránky. Poté nastává porovnávání vztahů zjištěných informací a identifikace nových poznatků s ohledem na současnou situaci na trhu. Přehled jednotlivých faktů by neměl přesáhnout 8 bodů, protože by mohl nastat zmatek z nepřehlednosti nebo překrývání společné problematiky. Je důležité, aby zapsaná fakta byla co nejvíce objektivní, subjektivita může zapříčinit zkreslené informace, často dochází k přeceňování silných stránek. Diagram by neměl vyplňovat jen personál podniku, ale zjistit, jak je vnímán i zákazníky, konkurenty a ostatními partnery. Právě vnější podmínky jsou nezbytné pro analýzu dat a přináší veškeré změny, které mohou podnik v budoucnu potkat. SWOT

analýzu ale může využít i v boji na trhu a to tak, že diagram vyplní a analyzuje pro jinou firmu, která je pro něj konkurentem.²⁹

1.3.4 SWOT ANALÝZA V PEDAGOGICE

Z pedagogického hlediska se SWOT analýza řadí mezi evaluační techniky, má podobnou funkci jako rozhovor, pozorování, dotazník nebo třeba analýza prací dětí. Je vhodná pro sběr informací a následnému zhodnocení výsledků v mateřské škole. V této oblasti je spojená s určitým projektem, typem podnikání a podnikatelských záměrem nebo vybavením. Pomáhá i formulovat budoucí záměry školy, kdy vyhodnotí svá rizika a příležitosti.³⁰

Myšlenka, která je podstatou této práce, tkví ve využití SWOT analýzy pro sebereflexi (nejen) pro začínajícího učitele MŠ. Nejedná se tedy o zamyšlení týkající se firmy a účelu podnikání, ale o silné a slabé stránky jedince a z nich vyplývající příležitosti a ohrožení. Výsledky analýzy pak učitel může využít pro uvědomění svých předností (ty udržovat a rozvíjet) a vylepšení slabin.

1.3.5 VÝHODY A NEVÝHODY SWOT ANALÝZY

SWOT analýza jako sebereflektivní nástroj může přinést zajímavé, potěšující i negativní, ale bohužel i zkreslené výsledky. Jednou z nevýhod strategie je subjektivita. Ten, kdo ji sestavuje, žije v jakési bublině svých problémů a úspěchů (slabých a silných stránek) a může se stát, že se nezvládne na danou problematiku podívat z dálky, nezávisle a objektivně. Vzniká pak nadhodnocení nebo podhodnocení svých možností. S tím souvisí také nutnost mít všeobecný rozhled, znát své okolí a konkurenci (příležitosti a ohrožení). Pokud nevíme aktuální stav svého okolí (mateřská škola, podmínky regionu), může dojít k nesprávnému vyhodnocení analýzy a následně k nedosažitelnému nebo nedostatečnému budoucímu záměru.

Dále se může stát, že učitel vytvářející záměr a zapisující údaje do diagramu nepochopí podstatu a funkci SWOT analýzy nebo se jednoduše v množství faktů ztratí. Stane se potom, že nefunguje vztah - ze silných stránek plynou příležitosti a ze slabých ohrožení. Do každé kolonky píše informace zvlášť, takže nedojde k návaznosti údajů a následné nepřehlednosti a zkreslení údajů.

²⁹ SEDLÁČKOVÁ, Helena a Karel BUCHTA. Strategická analýza. s. 93.

³⁰ SVOBODOVÁ, Eva. Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program. s. 160.

Mezi výhody patří jednoduchý postup a tvorba v heslech. Díky tomu lze ušetřit mnoho času, a pokud se se SWOT analýzou pracuje správně, lze dosáhnout výsledků poměrně rychle. Vše je uspořádáno v kolonkách, takže se nemusí vycházet ze složitých a často zdoluhavých rozhovorů, pozorování nebo zkoumání.

Další výhodou je přehlednost díky danému diagramu. Opět pokud se pracuje správně, diagram nabízí možnost zapsání údajů tak, aby na sebe fakta navazovala, a pak lze dosáhnout nejen lepší optimalizaci do budoucna, ale zamyslet se nad tím, proč a jakým způsobem jsme k těmto výsledkům dospěli. Nejde jen o to vytvořit záměr, ale i se zamyslet nad stávajícím stavem i minulostí a snažit se o změnu nebo zlepšení.

SWOT analýza má své výhody i nevýhody, jde o to, že ne každému může vyhovovat a ne každý pochopí její princip. Je zapotřebí, aby byla prováděna pečlivě a svědomitě. Pokud se tak stane, je přehledná a oproti jiným evaluačním technikám umožňuje poměrně rychle dojít k výsledkům.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 METODOLOGIE

Práce je postavená na vyplnění SWOT analýz studentek 3. ročníku Západočeské univerzity, Fakulty pedagogické, oboru Učitelství pro mateřské školy, a následného zkoumání zápisů a rozboru názorů. Tato skupina byla vybrána proto, že právě je lze považovat za začínající učitele. Cílem je zjistit, zda je tato marketingová strategie využitelná nejen pro mateřskou školu jako instituci, ale i pro jedince. Dále také to, jak se s ní pracuje, zda může pomáhat nebo naopak při sebereflexi nějakým způsobem škodí a nedá se používat.

2.1.1 CHARAKTERISTIKA SKUPINY RESPONDENTŮ

Praktická část této bakalářské práce se zabývá zkoumáním využití SWOT analýzy při sebereflexi začínajícího učitele MŠ. Sběr dat probíhal u studentek 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni v době od června 2017 do února 2018. Zkoumání se zúčastnilo celkem 25 studentek denního i kombinovaného studia, ve věku od 21 do 26 let.

2.1.2 POPIS POSTUPU VÝZKUMU

Výzkum začal sestavením SWOT analýzy pro začínajícího učitele s vysvětlením, k čemu slouží a jak se s ní pracuje (viz Přílohy). Nejprve byla rozdána mezi studentky třetího ročníku kombinovaného studia pro školní období 2016/2017 a její vyplnění probíhalo v květnu a červnu 2017. Studentky zapisovaly údaje v rámci předmětu Předškolní pedagogika 2 společně se závěrečným sebehodnotícím formulářem. Následný semestr byla SWOT analýza rozdána studentkám třetího ročníku denního studia pro školní rok 2017/2018. Vyplnění pro ně znamenalo udělení zápočtu z předmětu Souvislá praxe 2, kde bylo podmínkou sestavit si plán seberozvoje, k čemuž je SWOT analýza stavěná. Této skupině byl systém vysvětlen ústně na úvodním kolokviu na rozdíl od první skupiny, která dostala jen písemný návod. Každá ze studentek se tak mohla zamyslet nad svými silnými a slabými stránkami a z nich plynoucími příležitostmi a ohroženími. Ty pak před vykonávání praxí v mateřské škole konzultovala s mentorem. V závěrečném kolokviu, které se konalo v prosinci a lednu, diskutovaly i s ostatními studentkami o výsledcích svého seberozvoje, na co soustředily, co změnily, co se jim povedlo a nepovedlo. Po diskuzi na papír napsaly anonymně svůj názor na vhodnost využití SWOT analýzy pro sebereflexi. Názory i jednotlivé SWOT analýzy byly následně vyhodnoceny.

2.2 VÝSLEDKY VÝZKUMU – KOMBINOVANÉ STUDIUM

Všechny obdržené SWOT analýzy se rozdělily do 2 skupin, kombinované a denní studium. Všechny byly pečlivě pročteny a hledaly se společné body v silných stránkách a z nich vyplývajících příležitostí, následně i ve slabých stránkách a souvisejícím ohrožením. Body byly zobecněny, ale zároveň rozepsány tak, aby byla viditelná každá zvláštnost uvedená v diagramu.

V první skupině (kombinované studium) bylo shromážděno méně analýz než u denního studia, přičemž u 1 je patrné, že studentka nepochopila, k čemu SWOT analýza slouží, silné stránky nekorespondují s příležitostmi a slabé s ohrožením. Každou kolonku vyplňovala zvláště, čímž se vytrácí význam pro seberozvoj, zbývající byly zapsány pečlivě, s rozvahou a logickým tříděním.

Průměrný věk dotazovaných studentek je 22 let a pouze 1 z nich zapsala, že již učí v MŠ. To je vzhledem k typu studia velice překvapivé. Shoda pak byla v rozhodnutí, co studentky chtějí dělat po studiu. 83% jich uvedlo, že budou pracovat v oboru nebo studovat dále. Žádná se nerozhodla pracovat v jiném oboru, což je potěšující fakt.

Zkoumání probíhalo tak, že byly hledány společné znaky v bodech, co napsaly studentky do svých analýz. Zajímavý je fakt, že i když každá osoba je originál, každá má problémy v něčem jiném a každému jde něco jiného, zapsané údaje se častokrát opakovaly.

2.2.1 SILNÉ STRÁNKY – PŘÍLEŽITOSTI

Všechny studentky se shodly, že je jejich silná stránka tvořivost, ať už se jedná o hudební, tělovýchovné nebo pracovní dovednosti. Patří sem i hra na klavír nebo zručnost. Jako příležitost k tomuto faktu uvedly, že jim to pomáhá lépe propojovat činnosti, mohou dětem nabídnout různorodý program a všestranně je rozvíjet. U učitele v MŠ se předpokládá, že bude všeobecně nadaný, včetně umění, znalostí a zručnosti. Požadavky jsou uvedeny i v Rámcovém vzdělávacím programu předškolního vzdělávání. Je patrné, že dotazované studentky chtějí tuto profesi vykonávat zodpovědně.

80% studentek uvedlo jako další svou silnou stránku empatii. Jejich příležitost pak tkví ve vztahu k dětem díky individualizaci a zohledňování jejich potřeb. Tato schopnost není samozřejmostí, ale učitel by ji měl mít. Pomáhá jim k osobnějším vztahům k dětem a

následnému porozumění jejich starostí i radostí. Udržuje dobrou náladu ve třídě i lásku k učitelce.

Jako další silnou stránku, kterou zapsalo 60% studentek, byla zodpovědnost. Podle zápisu jim to umožňuje zabezpečit ochranu dětí a tím kvalitně provádět jejich práci. Zodpovědnost je schopnost, která učitelce pomáhá k dokonalému vypracování příprav, k vymýšlení akcí pro děti nebo při jejich vzdělávání. Zodpovědná učitelka si více uvědomuje, že za svou práci nese následky.

2.2.2 SLABÉ STRÁNKY – OHROŽENÍ

Slabých stránek studentky kombinovaného studia zapsaly výrazně více. Může to být dáno tím, že v rámci sebereflexe se zaměřily na zlepšení své osobnosti, takže si cíleně uvědomovaly hlavně chyby. Je patrné, že si své slabé stránky uvědomují.

60% studentek jako svou slabou stránku uvedlo problém s organizací času. To pak zapříčiňuje chaos, činnosti na sebe nenavazují a děti jsou zmatené. Ve třídě je důležité se držet časového plánu, žádná z aktivit by neměla být příliš dlouhá ani krátká, neměla by být často vynechána nějaká část dne, na kterou jsou děti zvyklé. Ztrácí pak důvěru ve stálé prostředí ve školce.

Stejnou četnost měla i slabá stránka ve smyslu pohotovosti. Kvůli nemožnosti pohotově reagovat pak učitelka ztrácí schopnost adekvátně řešit krizové situace. Nastávají případy, kdy učitelka musí reagovat bezprostředně, buď kvůli bezpečnosti dětí, nebo při vztahových problémech. Neměla by je zbytečně vystrašit, vyčítat jim jejich chyby nebo na ně křičet, ale ani to nesmí přecházet, vše brát jen s humorem nebo si problémů nevšímat. Je to složitý proces, který učitelka zdokonaluje během své praxe, není tedy překvapivé, že se zde ve slabých stránkách pohotovost objevila.

Další se 40% se objevil nevýrazný hlas. Studentky k tomu jako hrozbu uvedly, že kvůli tomu mají problém s nedostatečnou autoritou. Hlas je věc, na které se dá pracovat, neměl by se ale ani přetěžovat. Nedostatečná autorita nezávisí jen na něm, ale i na osobnosti učitele. I to si učitelka získává postupem času, zkušenostmi a hlavně poznáním svého prostředí a dětí.

40% měla i slabá stránka komunikace. Studentky podle jejich zápisů omezuje správné porozumění s dětmi. To se dá ale zlepšit nácvikem efektivní komunikace, existují knihy,

kurzy, semináře nebo výukové programy. Dále pak často mají strach z komunikace s rodiči. Stává se, že rodiče neadekvátně reagují na problémy s jejich dětmi, to pak zapříčiňuje obavy učitelek. To vše se ale samozřejmě také zdokonalí po více zkušenostech při jednání s nimi.

Poslední uváděná slabá stránka, také se 40%, je nedostatečné namotivování dětí. Děti pak činnost nebaví, nejsou správně zabaveny a přerušují to celou řízenou činnost. Poté vzdělávání nemá funkci, kterou mělo mít. Správná motivace je nezbytná, považuje se za hlavní komunikaci s dětmi, je důležité, aby obsahovala různorodé podněty. Velice to souvisí právě s tvořivostí, kterou studentky zapisovaly jako svou silnou stránku.

Všechny získané informace pak shrne tato tabulka:

Počet nepochopení zadání/chybné vyplnění	1
Průměrný věk	22
Už učím – Ano	16,7%
Už učím – Ne	83,3%
Po VŠ - studovat dále	83,3%
Po VŠ - pracovat v oboru	83,3%
Po VŠ - pracovat v jiném oboru	0%

Tabulka 1 - Obecné informace (kombinované studium)

Silné stránky	Příležitosti	Četnost
Tvořivost (hudební, tělovýchovné, pracovní dovednosti)	Propojování činností, všestranné rozvíjení dětí	100%
Empatie	Individualizace, zohledňování potřeb dětí	80%
Zodpovědnost	Bezpečí dětí	60%
Slabé stránky	Ohrožení	
Organizace času	Chaos	60%
Pohotovost	Neschopnost adekvátní reakce na krizové situace	60%
Nevýrazný hlas	Nedostatečná autorita	40%
Komunikace	Strach z komunikace s rodiči, nedorozumění s dětmi	40%
Motivace dětí	Nedostatečné zabavení dětí	40%

Tabulka 2 - Vyhodnocení SWOT analýzy (kombinované studium)

2.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU – DENNÍ STUDIUM

Od studentek denního studia bylo shromážděno podstatně více vyplněných SWOT analýz a to hlavně z toho důvodu, že její zpracování bylo jednou z podmínek zápočtu předmětu KPG/XPS2. Stejně jako u první skupiny, i zde se našly analýzy, ze kterých bylo na první pohled patrné, že nebyla pochopena jejich podstata. Je důležité podotknout, že studentky byly zvýhodněny, vše bylo vysvětleno během výuky. Konkrétně se jednalo o 2 vyplnění, se kterými tedy tato práce nemůže počítat.

Opět všechny korespondentky byly ženy, jejich průměrný věk činí 22 let a 4 měsíce, což je více než je průměr u studentek kombinovaného studia. Při uvádění, zda již učí, téměř 18% uvedlo, že ano. Z toho je patrné, že se studium dá skloubit s prací, ke které vede. Při dotazu, co chtějí studentky dělat po studiu, vyplynulo, že více než polovina, přesně 53%, chce studovat dále. Celých 76% chce pracovat v oboru a 12% chce pracovat v jiném oboru. Studentky často udávaly 2 odpovědi najednou.

Díky tomu, že zde bylo pracováno s větším vzorkem, objevilo se i více možností silných a slabých stránek, příležitostí i ohrožení. Vše se pečlivě zdokumentovalo, aby ani jediná originální odpověď nebyla zapomenuta. Některé SWOT analýzy ukazovaly pečlivost studentek, zapsaly opravdu mnoho informací.

2.3.1 SILNÉ STRÁNKY – PŘÍLEŽITOSTI

Stejně jako u předchozí skupiny, nejčastěji svou silnou stránkou uvádějí tvořivost. Zde ji ale uvádí jen 59%, často pak doplňují jejich jednotlivé přednosti, hlavně hudebnost nebo zpěv, nadání v oblasti tělesné nebo výtvarné výchovy. Snaží se o co nejkreativnější využití svých možností pro děti. Příležitost vidí v nabídce různorodých činností a tím všestranný rozvoj dítěte. Z toho vyplývá, že studentky se snaží využít své schopnosti ve prospěch své práce a jejím cílům.

O něco méně, 53% studentek, zapsalo, že jsou empatické, čímž mají lepší vztah k dětem díky vcítění se do nich a tím vytváří příjemnější, rodinné prostředí v mateřské škole. Toto je pro děti důležité, potřebují pocit jistoty a bezpečí. Často vyhledávají empatičtější učitelku, potřebují útěchu, něhu a lásku, protože jsou mnohem citlivější než dospělí jedinci.

35% studentek shledává jako svou silnou stránku jejich individuální přístup k dětem. Uvádějí, že jejich příležitost spočívá v rozvoji dle jejich potřeb. Mělo by to být samozřejmostí, ale při větším počtu dětí je to velice složité. Každé dítě je originál, teprve hledá své využití, přednosti, slabiny a je důležité, aby se díky individuálnímu přístupu kvalitně rozvíjelo. Nelze třídu vidět jako stádo, ale skupinu jedinečných osobností.

Téměř 30% uvádí, že jsou do své budoucí práce motivované a zajímají se o nové věci, ať už se jedná o techniku, výzkumy nebo metody vyučování. Tím se jim nabízí seberealizace a zkvalitnění jejich práce. Každá paní ředitelka jistě ráda přijme učitelku, která se chce zdokonalovat. Je dokonce zapotřebí, aby učitelka měla všeobecné znalosti a dětem nabídla co nejvíce možností pro jejich vzdělávání.

23,5% studentek shledává přípravu pro řízenou činnost jako svou silnou stránku. I tento fakt děti jistě ocení, mají rády, pokud se mohou něčeho zúčastnit a mají připravené podklady. Učitelky se pak vyhnou možné nejistotě a zmatku. Jako příležitost pak uvádí, že jim to pomáhá pro cílevědomou práci s dětmi. Pokud je si učitelka jistá svou prací, poznají to hlavně děti, ale i kolegyně a ostatní, kteří se řízené činnosti účastní (mohou to být v některých mateřských školách i například rodiče).

Se stejnou četností se pak ve SWOT analýze nachází silná stránka v podobě pozitivního jednání s dětmi. Dle studentek to podporuje děti během jakýchkoliv činností a rodí se tak i radost z učení, které pomáhá dalšímu vzdělávání na základní škole. Často je tento fakt opomíjen a rodiče nebo učitelky učením děti trestají. To má pak za následek nechutí k jakémukoliv učení, přitom by pro děti v předškolním věku mělo být radost a je předpokladem pro celkový rozvoj.

Téměř 18% studentek do diagramu jako svou přednost zapsalo efektivní komunikaci. To jim nabízí lepší porozumění s dětmi, z čehož vyplývá i lepší vztah s nimi. Pokud učitelce porozumí, neslyší jen negativa a dlouhé příkazy, ví, co se po nich žádá a lépe pak činnosti vykonají. Lépe si i uvědomí, co je dobré a co špatné jednání. Efektivní komunikaci by měla využívat každá učitelka, nejen ve prospěch dětí, ale celkově pro její kvalitnější práci. Děti dobře reagují, málokdy vzdorují a porozumí, co se po nich žádá.

12% studentek vidí jako svou silnou stránku jejich práci s hlasem. Díky tomu podle nich mohou získat u dětí přirozený respekt a hlavně zaujetí. Umění práce s hlasem není

důležité jen vůči komunikaci s dětmi, nýbrž i při hlasové hygieně. Učitelka by měla vědět, jak a co využívat, aby si hlasivky nepřetěžovala. S tím pak mohou souviset nepříjemnosti s bolestí v krku nebo nemožností mluvit.

Stejně procento uvedlo i schopnost improvizace. Vzhledem k této profesi je procento celkem nízké. Pro učitelku v mateřské škole je téměř nezbytné, aby pružně reagovala na nenadálé události, zabezpečila klid ve třídě a aktivně vymyslela náhradní program, akci nebo činnost. Souvisí to hlavně s pocitem bezpečí pro děti. Pokud umí improvizovat, její příležitost tkví ve vhodné reakci na změny, aniž by si děti něčeho všimly.

Dalších 12% dotázaných budoucích učitelek v mateřské škole svou přednost shledávají ve schopnosti udržet pozornost dětí skrze svou přirozenou autoritu. Díky tomu, dle jejich záznamů, vzniká efektivní učení. Tím, že zvládnout udržet pozornost, se děti do činností více zaberou a nevědomky se lépe určitou dovednost naučí.

Jako poslední silnou stránku, s četností 6%, studentky uváděly ve spojitosti se svou specializací, díky které mohou vytvářet alternativní směry předškolní výchovy. Jedná se například zájem o ekologii, specifické stravování (vegetariánství, veganství) nebo o různá sportovní zaměření.

2.3.2 SLABÉ STRÁNKY – OHROŽENÍ

Nejčastější slabou stránkou se stalo málo zkušeností a s tím související nerozhodnost. 53% studentek se poté cítí ohrožené nervozitou, která může jejich práci velice narušit. Nejenže to poznají děti ve třídě, ale i kolegyně nebo například rodiče. Nerozhodná a nervózní učitelka není hrozbou jen pro děti a jejich rozvoj, ale celkově pro plynulost denního režimu a chod školky. V tomto případě je zapotřebí nervozitu potlačit a snažit se získat co nejvíce dalších (pozitivních i negativních) zkušeností a každou z nich považovat jako nástroj pro profesní růst.

29% studentek svou neschopnost vidí v práci s hlasem. Kvůli tomu pak jim chybí respekt nebo pochopení dětí. Dle jejich poznámek je to omezuje při vysvětlování, děti nedávají pozor a řízená činnost může přejít v chaos. Takové učitelky jsou i náchylnější k onemocnění hlasivek.

Slabá stránka, která ohrožuje 23,5 % dotazovaných, souvisí s nedostatečnou motivací. Problém se nachází v tom, že učitelka nezvládne děti správně vnitřně namotivovat a dříve

ztrácí o činnost zájem. Začnou dělat jiné aktivity a nerozvíjí se jejich schopnosti tak, jak by měly. Motivace je důležitý faktor, je hlavně klíčovou schopností pro dětskou vytrvalost a soustředění. Učení a denní plán se pak může opět dostat do nežádané chvíle – chaosu.

Stejně procento uvedlo efektivní komunikaci. Její neschopnost má za následek například ztrátu zájmu dětí nebo nedostatečné porozumění pokynům. Pro práci s dětmi v mateřské škole je efektivní komunikace důležitá, jelikož toto stádium vývoje je specifické a žádá si specifické jednání. Pokud se na děti křičí, jedná s negací nebo se používá sarkasmus a ironie, jsou zmatené a odmítají spolupracovat. I tato schopnost souvisí s potřebou bezpečí.

Téměř 18% studentek shledává svou slabou stránku v roztěkanosti, kvůli které vyvolávají zbytečný tlak na děti. Pokud si učitelka není jistá ve své práci, má málo zkušeností (s čímž souvisí nejčastěji udávaná slabá stránka), působí roztěkaně a nekoordinovanými činnostmi může děti dostat do úzkých a tím na ně nepřiměřeně psychicky tlačit.

Empatie, která je často zmiňovaná jako dobrá vlastnost, má i zde svoje místo. 12% budoucích učitelek omezuje v tom, že jsou pak až příliš citově založené. Jsou pak ohrožené neobjektivním pohledem na děti a jejich problémy. Často se pak stává, že nechtěně zvýhodňuje určitou skupinu dětí nebo nezvládne samostatné řešení sporů mezi nimi.

Stejně procento udává zpěv nebo práci s hudebním nástrojem. Tato slabá stránka pak ohrožuje učitelku ve schopnosti rozvíjet děti v oblasti hudby. Může jim samozřejmě nabídnout i jiné činnosti, avšak tato oblast by neměla být zanedbána. Hudební aktivitu může převzít jiná učitelka, lze využít i externího pracovníka nebo alternativní pomůcky.

12% uvedlo i oblast, která se týká důkladné přípravy. Tato schopnost pak omezuje nejen učitelku, ale samozřejmě i rozvoj, aktivitu i činnost dětí. Práce s nimi je pak nedostatečná, učitelka neplní dostatečně svou funkci. Během vývoje své kariéry může využívat i improvizaci nebo zkušenosti a přípravy z předchozích let. To ale pro začínající učitelku neplatí.

Jako poslední uváděly studentky různé individuální problémy, které by neměly být opomenuty. Jedna s nich například jako svou slabou stránku vidí neschopnost plánovat, z čeho a jak pozná, že dosáhla stanovených cílů. Ohrožení označila jako chaotické

vzdělávání. Je možné, že je to jen dáno nedostatečnými zkušenostmi a postupem času se zlepší. Další individuální poznámka tkvěla ve využití vhodných metod a forem, čímž může dojít k nenaplnění vzdělávacího procesu. I pro tuto činnost je nutná zkušenost a hlavně poznat, co nejvíce vyhovuje dané třídě i učitelce samotné. Mezi další nedostatky patřila nedostatečná informovanost o dětech se specifickými vzdělávacími potřebami. Kvůli tomu může dojít k nedostatečné připravenosti učitelky nebo nedostatečnému vybavení. Je zapotřebí se v této oblasti nadále vzdělávat, děti se zvláštními potřebami stále přibývají, už v mateřské škole lze jednotlivé poruchy nebo jinakosti diagnostikou objevit. Další studentka uvedla, že neumí důkladně vysvětlovat, například pravidla her. Ohrožení vidí v samostatnosti dětí. Pokud učitelka neumí efektivně vysvětlovat, děti mohou být zmatené a vyhýbat se činností, kterým nerozumí.

Vše je opět přehledně viditelné v tabulce:

Počet nepochopení zadání/chybné vyplnění	2
Průměrný věk	22,3
Už učím – Ano	17,6%
Uč učím – Ne	82,4%
Po VŠ - studovat dále	52,9%
Po VŠ - pracovat v oboru	76,5%
Po VŠ - pracovat v jiném oboru	11,8%

Tabulka 3 - Obecné informace (denní studium)

Silné stránky	Příležitosti	Četnost
Kreativita (tvořivost)	Nabídka různorodých činností	58,8%
Empatie	Vztah k dětem, rodinné prostředí	52,9%
Individuální přístup k dětem	Rozvoj podle jejich potřeb	35,3%
Motivace, zájem o nové věci	Seberealizace, zkvalitnění práce	29,4%
Příprava činností	Cílevědomá práce s dětmi	23,5%
Pozitivní jednání	Podpora dětí, radost z učení	23,5%
Efektivní komunikace	Porozumění dětmi	17,6%
Práce s hlasem	Respekt, zaujetí	11,8%
Improvizace	Vhodná reakce na nenadálé události	11,8%
Schopnost udržet pozornost dětí, přirozená autorita	Efektivní učení	11,8%
Ekologie	Tvorba alternativního směru PV	5,9%

Slabé stránky	Ohrožení	
Málo zkušeností, nerozhodnost	Nervozita	52,9%
Práce s hlasem	Chybí respekt, pochopení	29,4%
Motivace	Děti ztrácí zájem o činnost	23,5%
Efektivní komunikace	Děti neporozumí pokynům, ztráta zájmu	23,5%
Roztěkanost	Tlak na děti	17,6%
Empatie	Moc citově založená	11,8%
Zpěv, práce s hudebním nástrojem	Nedostatečný rozvoj v oblasti hudby	11,8%
Důkladná příprava	Nedostatečná práce s dětmi	11,8%
Plánování, z čeho a jak poznám, že jsem dosáhla stanovení cílů	Chaotické vzdělávání	5,9%
Využití metod a forem	Nenaplnění vzdělávacího procesu	5,9%
Neinformovanost o žácích s SPU	Nedostatečné vybavení	5,9%
Důkladné vysvětlování pravidel, her, apod.	Nedostatečná samostatnost	5,9%

Tabulka 4 - Vyhodnocení SWOT analýzy (denní studium)

2.4 NÁZORY STUDENTEK NA VYUŽITÍ SWOT ANALÝZY PRO SEBEREFLEXI

Názory studentek byly velice rozmanité, některé stručné, některé podrobně rozepsané, některé kladné a samozřejmě se našly i záporné. Celkem bylo shromážděno 20 názorů, přičemž většina byla pozitivních. Na přemýšlení o využití SWOT analýzy v sebereflexi začínajícího učitele MŠ měly studentky dostatek času, nebyly limitovány ani rozsahem nebo strukturou. Z důvodu opakování tvrzení a pro přehlednost byly názory rozděleny do těchto kategorií:

SWOT analýza pomáhá uvědomit si

Nejvíce studentek používalo slovní spojení, že SWOT analýza pomáhá si cokoliv uvědomit, ať už se to týká silných nebo slabých stránek. Díky viditelnému zápisu a následnému zamýšlení k dalšímu seberozvoji (příležitosti a ohrožení) si uvědomují, co zlepšit, co rozvíjet a nad čím se pozastavit. Je to dáno i přehlednou strukturou, získané poznatky jsou ihned u sebe a lze je porovnávat. Zde je výběr některých názorů, které dokládají toto tvrzení.

- 1) Je to super pro uvědomění si sama sebe a svých problémů. Je dobré si sepsat své cíle a stále si to připomínat. Pomáhá si uvědomit na čem zapracovat. Vědět o svých slabinách a zlepšovat se.
- 2) Dobrá inspirace pro mou osobnost. Víím díky tomu, že mám problémy, při činnostech a sebereflexi, které je nutné si uvědomit a pracovat na nich.

- 3) Určitě ano, je dobré uvědomit si, co přesně chci zlepšit, ale i to, v čem si myslím, že jsem „dobrá“.
- 4) Určitě je to dobré, mohu se zaměřit na to, co je potřeba zlepšit. Řekla bych, že je to velmi dobré v rámci naší sebereflexe a pomáhá mi to uspořádat si silné a slabé stránky.
- 5) Pomáhá mi to si uvědomit, kde jsou silné stránky, které mohu využít v krizových situacích a kde jsou mé slabé stránky, které je potřeba zlepšit. Díky této analýze to není jen cíl, ale vidím i důvod. Více si díky tomu uvědomuji, co mi hrozí.
- 6) Analýza mi pomohla k tomu, abych si uvědomila, co mám vylepšit a v čem si naopak můžu věřit. Díky ní jsem měla body, které jsem zařazovala do svých příprav a snažila jsem se ve slabých stránkách zlepšit. Ale vím, že se budu zlepšovat až v průběhu praxe v MŠ.

SWOT analýza pomáhá zamyslet se

V názorech také často studentky udávaly, že jim SWOT analýza pomohla se zamyslet nad tím, v čem jsou dobré a naopak, co jim dělá potíže. Člověk se zamýšlí sám nad sebou často, ale zde je to jak pozitivní, tak kritický pohled. Ne každý je nucen během své reflexe zapisovat pozitiva i negativa, většinou to spadá k zamyšlení nad tím, jak se zlepšit. Zamyšlení ale v pozitivním významu může pomoci začínajícímu učiteli zvýšit jeho sebevědomí, v negativním se zlepšovat. Je důležité podotknout, že zamyšlení navazuje na bod předepsaný výše – nejprve si jedinec uvědomí a až pak se zamyslí. Vybrané názory studentek:

- 1) Analýza mi pomohla v zamyšlení se nad sebou sama. Pro sebe jsem si objasnila, v čem se zlepšit, z čeho nemít strach a co čím dohnat.
- 2) Zamyslela jsem se nad svými slabými stránkami při práci s dětmi v MŠ a snažila jsem se je zlepšit. Díky vypisování SWOT analýzy jsem si to utřídila a pokusila napravit. Po mých výstupech s dětmi si tímto způsobem zhodnotím svoji práci.
- 3) Metoda se mi líbí už proto, že se člověk zamyslí sám nad sebou. Není jednoduché najít a říct nahlas ani slabé ani silné stránky. A o to složitější je vyvodit z nich možné následky. Možná by metoda byla účinnější formou rozhovoru.

SWOT analýza je vhodná pro sebereflexi

V některých názorech padla hlavní myšlenka na vhodnost využití SWOT analýzy pro sebereflexi. Studentky často uváděly, že tento způsob shledávají jako užitečný, mohl by pomoci začínajícím učitelům při jejich začátcích v práci. Budou si dávat pozor na slabé stránky, které je ohrožují a naopak budou rozvíjet své příležitosti, které plynou ze silných stránek. Poté je během let praxe mohou porovnávat ve svém portfoliu a zjišťovat, jakým směrem se ubíraly a do jaké míry vzniklo zlepšení nebo zhoršení kvality práce. Oceňují hlavně nový a netradiční způsob, jak sama sebe zhodnotit z profesního hlediska. Zde je výběr názorů:

- 1) Je to super poznání, že se to dá použít i v tomto směru a je to i dobré zhodnocení sama sebe a pomáhá, na čem je potřeba zapracovat.
- 2) Přijde mi to dobré k sebereflexi, sepsat si silné a slabé stránky, zamyslet se a snažit se např. o zlepšení.
- 3) Ano, je to dobrý způsob reflexe, ale je to dlouhodobější hodnocení podle mého a je důležité se s ní seznámit, mít o ní povědomí.
- 4) Výborný způsob, jak se držet svých cílů při pedagogické činnosti. Zároveň si pedagog uvědomuje, zda tento postup již nepřehnal, nepřecenil.
- 5) Skvělá pro ujasnění toho, co mi jde a v čem mám ještě mezery. Například když vím, že mi děti nevěnují dostatek pozornosti (slabé stránky), tak si připravím „záložní“ činnost.

SWOT analýza není vhodná pro sebereflexi

Ne všechny studentky vidí ve využití analýzy pozitivum. Může to být způsobeno nepochopením použití nebo zkrátka názoru, že pro sebereflexi začínajícího učitele se tato strategie nehodí, může ji ale využít déle během své kariéry. Je třeba pohlédnout i na to, že je prvotně určená podnikům. Každému jedinci přijde vhodný jiný způsob sebereflexe. Někdo chce slyšet názor ostatních, někdo si vše zapisuje, někdo nahrává a někdo poznatky shromažďuje postupně do složek nebo souborů. Potřeba i způsob sebereflexe je velice individuální. Negativní názory se objevily pouze 2:

- 1) Nevidím v tom velké využití, ale určitě se člověk tady v tom musí zamyslet sám nad sebou. Z mého pohledu moc nepomáhá.
- 2) Při začátcích mi SWOT nepříjde příliš použitelná z toho důvodu, že od minulé praxe uplynula spousta času. Při dlouhodobější práci ve školce mi přijde využitelná hodně. Můžeme se k ní vrátet třeba po měsíci.

Obecně lze tvrdit, že dotazované studentky shledávají využití SWOT analýzy jako přínosnou metodu pro svou sebereflexi. Dle jejich slov jim pomáhá uvědomit si a zamyslet se nad svými přednostmi i nedostatky, což je podstatou práce s osobností. Studentky své diagramy pečlivě vyplnily, jedna informace navazovala na druhou a jen minimum nepochopilo zadání. Po podrobnějším vysvětlení nebo názorné ukázce by se situace mohla obrátit.

Práce a zkoumání dokazuje, že tato marketingová strategie je vhodná nejen do podnikatelské sféry, ale i pro jedinečnou osobnost, která na sobě chce zapracovat nebo udržet příležitosti během vykonávání své profese. Každý učitel může tak rozšiřovat vlastní portfolio i jinou, netradiční sebereflexí.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce měla za úkol zkoumat vhodnost využití SWOT analýzy pro sebereflexi začínajícího učitele MŠ. Všechny klíčové pojmy – začínající učitel, sebereflexe a SWOT analýza byly popsány v teoretické části. Definice vycházely z více odborných zdrojů z důvodu možnosti více pohledů na tuto problematiku. Během získávání informací vyplynulo, že sebereflexe je pro profesi učitele nezbytná a dá se vykonávat různými způsoby s různými pomůckami. SWOT analýza je marketingová strategická analýza vytvořená převážně pro podniky, využívají ji například i mateřské školy. V této práci měla roli pomocníka při sebereflexi začínajícího učitele. Její podstatou je sepsání silných a slabých stránek jedince do již připraveného diagramu. Ze silných stránek plynou příležitosti učitele a ze slabých jeho ohrožení.

Praktická část spočívala v samotném zhodnocení vhodnosti využití SWOT analýzy pro sebereflexi učitele MŠ. Mezi studentky 3. ročníku Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, oboru Učitelství pro MŠ, byly rozdány diagramy SWOT analýzy s instrukcemi, jak ji využívat. Ty diagramy vyplnily a zapsaly svůj názor. Všechny SWOT analýzy byly pečlivě vyhodnoceny, v zápisech v diagramu se hledaly shody a společné znaky silných a slabých stránek, příležitostí i ohrožení. Výsledky pak byly detailně popsány a seřazeny do přehledné tabulky. I všechny názory studentek se náležitě pročetly a seřadily do kategorií.

Ze získaných výsledků vyplynulo, že jen minimum studentek nepochopilo zadání nebo nezvládly se SWOT analýzou pracovat. Ostatní zápisky byly pečlivé, zajímavé a individuální. Je patrné, že si studentky daly záležet a opravdu nad svou sebereflexí přemýšlely. S ohledem na jejich budoucí profesi byly zápisky v souladu s očekáváním. Z názorů vyplynulo, že SWOT analýza pomáhá uvědomit si určitě slabé a silné stránky a následně se zamyslet nad jednotlivými ohroženími a příležitostmi, což je podstata sebereflexe. Ve většině případů se nacházela tvrzení, že je tato strategická analýza vhodná pro využití pro sebereflexi začínajícího učitele MŠ.

RESUMÉ

The novice teacher is a term of developing degrees of a teacher's profession. He is generally a person, who manages an educational process. With the help of reflection of his job he is able to recognize the level of his knowledge and abilities and whether his teaching is effective. For the purpose of finding self-reflection of a beginning teacher was used a marketing analysis SWOT. It is used mainly by companies but even by some kindergartens. It is about recognizing one's strengths and weaknesses and in addition opportunities and threats. SWOT analyzes were done by students in the 3rd year of studies of the University of West Bohemia, the Faculty of Education, specializing in Teaching for Kindergartens. All the information from the diagram were analyzed and written into a chart. After that were the opinions of those students categorized according to their statements about the usefulness of SWOT analysis for self-reflection. According to them, it helps to realize and actually think about their abilities, which is the main meaning of self-reflection and additional correction and improvement. Out of the research they found out, that this marketing strategy is useful for the novice teacher in a kindergarten.

SEZNAM LITERATURY

- [1] ANDRYSOVÁ, Pavla. *Osobnostní učitelství*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5088-9.
- [2] HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy. 2.*, přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.
- [3] KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 4. Přeložil Dominik DVOŘÁK, přeložil Milan KOLDINSKÝ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0052-9.
- [4] NEHYBA, Jan. *Reflexe v procesu učení: desetkrát stejně a přece jinak--*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6489-8.
- [5] NEZVALOVÁ, Danuše. *Reflexe v pregraduální přípravě učitele*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0208-4.
- [6] PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-621-7.
- [7] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník. 7.*, aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [8] SEDLÁČKOVÁ, Helena a Karel BUCHTA. *Strategická analýza. 2.*, přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2006. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-367-1.
- [9] SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- [10] SYSLOVÁ, Zora. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4309-7.
- [11] VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-082-4.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Obrázek 1 - Diagram SWOT	21
Tabulka 1 - Obecné informace (kombinované studium)	27
Tabulka 2 - Vyhodnocení SWOT analýzy (kombinované studium)	27
Tabulka 3 - Obecné informace (denní studium)	32
Tabulka 4 - Vyhodnocení SWOT analýzy (denní studium)	33

PŘÍLOHY

SWOT analýza absolventů Pedagogické fakulty ZČU obor Učitelství pro MŠ

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

jmenuji se Jaroslava Říhová a jsem studentkou 2. ročníku Pedagogické fakulty při ZČU. Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou začínajícího učitele MŠ.

SWOT analýza, kterou budete vyplňovat, by měla pomoci analyzovat, jak absolventi umí zhodnotit své silné (Strengths) a slabé stránky (Weaknesses), a z nich plynoucí příležitosti (Opportunities) a ohrožení (Threats) pro svou budoucí práci. Po nějaké době, až někteří začnou pracovat, bych si pár vybraných (kdo bude chtít spolupracovat dále) opět pozvala a rozhovorem zjistila, jaký máte na danou problematiku a své hodnocení náhled.

Vysvětlení: Nejprve vyplňte své silné a slabé stránky, které se týkají Vaší profesní kompetence, čím jste jedineční, co se Vám daří, s čím máte problémy a tak dále. Poté se zamyslete nad příležitostmi (které plynou ze silných stránek) a ohroženími (která ovlivňují slabé stránky). Příležitosti a ohrožení se týkají Vaší (budoucí) práce - začínajícího učitele MŠ.

Pohlaví:

Věk:

Už učím: ANO NE

Po studiu na této VŠ chci: studovat dále pracovat v oboru pracovat v jiném oboru

Silné stránky absolventa (Strengths)	Slabé stránky absolventa (Weaknesses)
	
Příležitosti začínajícího učitele MŠ (Opportunities)	Ohrožení začínajícího učitele MŠ (Threats)